

Wstęp

Na tle innych składników bezpieczeństwa państwa rośnie znaczenie bezpieczeństwa energetycznego. Stało się ono ważnym przedmiotem polityki realizowanej przez państwa. Jeszcze kilkanaście lat temu pojęcie to w Polsce było rzadko używane, ostatnio jednak jest ważnym elementem debaty publicznej. W debacie na temat bezpieczeństwa energetycznego w naszym kraju często jednak mamy do czynienia z dość powierzchowną wiedzą i płytkimi analizami, przeważnie o charakterze publicystycznym, głównie w reakcji na sytuacje konfliktowe i kryzysowe. W Polsce teksty na temat bezpieczeństwa energetycznego najczęściej ukazują się na łamach dzienników i tygodników, nic więc dziwnego, że cechuje je bieżąca perspektywa i tendencja do opisanego ujmowania tego zagadnienia, pozbawiona oparcia w teorii i ambicji analitycznych. Również w innych państwach przeważają rozważania i opracowania o charakterze opisowym. Należy jednak zauważyć, iż od pewnego czasu systematycznie przybywa zagranicznych i krajowych opracowań na ten temat o charakterze naukowym; część z nich stanowi próbę teoretycznego ujęcia zjawiska bezpieczeństwa energetycznego.

Wszystko to przemawia za podjęciem próby stworzenia, wyprowadzonej z praktyki, zrębów wiedzy teoretycznej, która umożliwiłaby wyjaśnianie istoty zjawisk i procesów składających się na bezpieczeństwo energetyczne. Chodzi o ujęcie teoretyczne, które przy wykorzystaniu najważniejszych kategorii i pojęć w sposób zwięzły identyfikować, opisywać i wyjaśniać będzie najważniejsze mechanizmy i prawidłowości oraz zasady rządzące tą sferą bezpieczeństwa, odwołując się jednocześnie do praktycznych przykładów i konkretnych przejawów bezpieczeństwa energetycznego. I które pozwoli uporządkować i usystematyzować dotychczasowy stan rozważań i wiedzy na temat bezpieczeństwa energetycznego, zwłaszcza w naszym kraju. Stąd druga część tytułu niniejszej pracy: między teorią a praktyką. Istotną czę-

ścią takiej teorii, budowanej w oparciu o solidną bazę empiryczną, powinno być określenie całokształtu celów bezpieczeństwa energetycznego oraz sposobów i metod postępowania, instrumentów i narzędzi osiągnięcia przyjętych celów.

Głównym celem niniejszej pracy jest zatem ukazanie istoty i przejawów bezpieczeństwa energetycznego, określenie całokształtu jego celów, zarówno ogólnych jak i szczegółowych oraz sposobów, metod postępowania, instrumentów i narzędzi osiągnięcia założonych celów. A ponadto, przedstawienie zasad i regulacji oraz instytucji związanych z bezpieczeństwem energetycznym państwa. W pracy zostały również scharakteryzowane główne elementy tworzącej się dopiero teorii bezpieczeństwa energetycznego. Poprzedzono to przedstawieniem stanu badań w Polsce – na tle rozważań prowadzonych zagranicą – dotyczących bezpieczeństwa energetycznego, a także odtworzeniem siatki najważniejszych kategorii i pojęć, które odzwierciedlają zjawiska i procesy składające się na bezpieczeństwo energetyczne państwa oraz jego międzynarodowy wymiar i odróżniają, z punktu widzenia języka naukowego, tę dziedzinę rzeczywistości od innych obszarów poznania naukowego.

Bezpieczeństwo energetyczne jest zjawiskiem złożonym, cechującym się kompleksowością. Na jego treść oddziałują bowiem szereg czynników. Decyzje zapadające w sferze bezpieczeństwa energetycznego mają przeważnie charakter strategiczny oraz polityczny i rodzą poważne następstwa dla całej gospodarki i społeczeństwa. Stąd w książce przedstawiono także zarys modelu strategii zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, a także jej strukturę i składniki. Przy czym, wiodącym podmiotem tej strategii uczyniono instytucję państwa, ponieważ na szczeblu poszczególnych państw, jak dotąd, podejmowane są najważniejsze decyzje i działania ukierunkowane na zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego.

W swoich rozważaniach autor, odnosząc się do praktycznych przykładów i konkretnych przejawów bezpieczeństwa energetycznego, odwołał się zwłaszcza do sytuacji i funkcjonowania systemu energetycznego Polski oraz do reguł i rozwiązań w zakresie bezpieczeństwa energetycznego obowiązujących w Unii Europejskiej, która w tej dziedzinie posiada duży dorobek. Polska, jako punkt odniesienia w rozważaniach dotyczących bezpieczeństwa energetycznego, jest dobrym przykładem z kilku powodów. Po pierwsze, jest państwem średniej wielkości o znacznych potrzebach energetycznych, dysponującym stosunkowo dobrze rozbudowanym systemem energetycznym, chociaż pod niektórymi względami już przestarzałym. Po drugie, cechuje się wysokim wskaźnikiem samowystarczalności energetycznej dzięki znacznym zasobom węgla kamiennego i brunatnego i oparcia na tych surowcach elektroenergetyki. Po trzecie zaś, jest państwem uzależnionym od importu gazu

ziemnego, a szczególnie ropy naftowej. A po czwarte, jako członek Unii Europejskiej, Polska stała się aktywnym uczestnikiem działań mających na celu stworzenie zintegrowanego europejskiego rynku energii, polepszającego bezpieczeństwo energetyczne jego uczestników.

Autor ma świadomość, iż niektóre z przytoczonych tu przykładów, będących egzemplifikacją rozważań o charakterze teoretycznym, po opublikowaniu tej książki, zapewne stracą na aktualności, ponieważ sferę bezpieczeństwa energetycznego cechuje stosunkowo duża dynamika zmian i przekształceń. Ma także nadzieję, iż zawarte tu przemyślenia, analizy i propozycje pobudzą do dyskusji i wymiany poglądów na ten niewątpliwie ważny temat i staną się inspiracją do kolejnych, pogłębionych opracowań, które mogą złożyć się na teorię bezpieczeństwa energetycznego.

Książka składa się z pięciu rozdziałów.

Rozdział pierwszy zawiera omówienie stanu badań nad bezpieczeństwem energetycznym oraz głównych podejść i nurtów badawczych w Polsce na tle dokonań zagranicznych. Ponadto scharakteryzowano w nim najważniejsze kategorie i pojęcia stosowane w analizach i rozważaniach dotyczących bezpieczeństwa energetycznego.

W rozdziale drugim ukazana została istota, składniki i wymiary bezpieczeństwa energetycznego oraz jego środowisko w postaci wyzwań i zagrożeń. Wyszczególniono w nim także podmioty bezpieczeństwa energetycznego, omówiono kwestie bezpieczeństwa energetycznego dużych aglomeracji oraz przyczyny i przejawy konfliktów i kryzysów energetycznych.

W rozdziale trzecim przedstawiono zagadnienie formułowania strategii bezpieczeństwa energetycznego jako istotnego elementu strategii bezpieczeństwa państwa, scharakteryzowano jej cele ogólne i szczegółowe.

W rozdziale czwartym przedstawiono sferę realizacyjną strategii bezpieczeństwa energetycznego, a mianowicie działania mogące zapewnić stabilne funkcjonowanie systemu energetycznego państwa oraz sposoby i metody zabezpieczenia nieprzerwanego zasilania poszczególnych podsektorów energetycznych w nośniki energii. Ponadto ukazano w nim rolę zarządzania kryzysowego w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego.

Rozdział piąty poświęcony jest sposobom i instrumentom zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego wypracowanym i stosowanym przez Unię Europejską. Ukazano w tym rozdziale także główne elementy i cechy polityki energetycznej Unii Europejskiej oraz zagadnienia wspólnego rynku energii i jego liberalizacji, efektywności energetycznej oraz cele polityki energetyczno-klimatycznej UE.

Niniejsza praca powstała w ramach badań statutowych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach – nr projektu: 019/S/12.